

CZTERDZIEŚCI (576) nm

czterdzieści (552), **czterydzieści** (11), **szterdzieści** (5), **szterdzieści a. śterdzieści** (6), **szterzydzieści a. śterzydzieści** (2); szterdzieści *BiałKaz*; szterzydzieści a. śterzydzieści *HistJóz* (2); czterdzieści : czterydzieści : szterdzieści : szterdzieści a. śterdzieści *ZapWar* (7 : 6 : 1 : 1), *LibLeg* (4 : 1 : - : 1), *KrowObr* (1 : - : - : 1), *Mącz* (17 : 1 : - : -), *BudBib* (23 : 1 : - : -) *ZapKościer* (- : 1 : - : 3), *StryjKron* (13 : 1 : - : -), *Calep* (4 : - : 3 : -).

czter- (43), czwór- (14); czter- *OpecŻyw* (9), *Mącz* (18), *GrzepGeom* (11), *Oczko*; czwór- *Strum* (2), *KochPs*, *SiebRozmyśl* (2); czter- : czwór- *MurzNT* (1 : 1), *SarnStat* (3 : 8); drugie e jasne.

N m pers czterdzieści (30). *m an* czterdzieści (2). *subst* czterdzieści (88). \diamond *G* czterdzieści (44), czterydzieści (2), czterdziestu (4), czterech dziesiąt (2), czterdzięć (1), czterdzieścia (2), czterdziesta (1); czterdzieścia *LeovPrzep*, czterdzieści : czterdziestu *BibRadz* (1 : 1), *LatHar* (4 : 3), czterdzieści: czterdzieścia *WujNT* (7 : 1), czterdzieści : czterdziesta *SkarŻyw* (5 : 1), czterdzieści : cztery dziesiąt : czterech dziesiąt : czterdzięć *ZapWar* (8 : 2 : 2 : 1). \diamond *D* czterdziestom (1). \diamond *A m pers* czterdzieści (14), czterydzieści (1); czterdzieści : czterydzieści *StryjKron* (3 : 1). *m an* czterdzieści (2). *subst* czterdzieści (340), czterydzieści (3); czterydzieści *HistJóz*, *ZapKościer*; czterdzieści : czterydzieści *LibLeg* (3 : 1). \diamond *I* czterdzięcią (10) *LubPs*, *Leop* (2), *BielKron* (3), *CzechRozm*, *StryjKron* (2), *KlonWor*, czterdziestą (2), cztermi dziesiąt (2), czterdzieści (1) *SkarJedn*; czterdziestą *SkarŻyw*; cztermi dziesiąt *ZapWar*; czterdziestą : cztermi dziesiąt *BudBib* (1 : 1). \diamond *L* czterdzieści (18), czterdziestu (4), czterdziestemu (2); czterdziestemu *GórnRozm*, *LatHar* (2); czterdziestemu *CzechRozm*; czterdzieści : czterdziestu *BibRadz* (1 : 1); czterdzieści : czterdziestemu *SkarŻyw* (2:1).

Składnia orzeczenia: czterdzieści (kogo, czego) jest, było (53); czterdzieści (kogo, czego) są, byli, były (20); czterdzieści (kogo, czego) jest, było *MetrKor*, *LibLeg*, *HistAl*, *GroicPorz*, *KrowObr*, *Leop* (4), *LeovPrzep*, *GórnDworz*, *RejPos*, *BielSpr*, *BudBib* (3), *BiałKaz*, *BudNT* (2), *MWilkHist*, *LatHar*, *WujNT* (3), *CzahTr*; czterdzieści (kogo, czego) są, byli, były *OpecŻyw* (2), *HistJóz*, *FalZioł*, *Mącz*, *GostGosp*, *SarnStat* (3), *SiebRozmyśl*, *SkarKazSej*; czterdzieści (kogo, czego) jest, było : czterdzieści (kogo, czego) są, byli, były *BibRadz* (9 : 2), *BielKron* (10 : 1), *GrzepGeom* (1 : 1), *SkarŻyw* (5 : 4), *StryjKron* (3 : 1). *Składnia przydawki*: ta, tę czterdzieści (czego) (2); te czterdzieści (czego) (5); w tych czterdzieści (czego) (1) *BibRadz*; ta czterdzieści (czego) *RejPos*; te czterdzieści (czego) *BielKron*, *WujJud*, *SkarŻyw*, *WujNT*; tę czterdzieści (czego) : te czterdzieści (czego) *BudBib* (1 : 1). *Składnia rzędu lub zgody z rzeczownikiem przedmiotu liczonego dla poszczególnych przypadków*: w składni rzędu: *N* (84), *G* (45), *A* (246), *I* (17), *L* (9); w składni zgody: *N* (2), *D* (1), *A* (1), *I* (1), *L* (9).

Sł stp, *Cn* notuje, *Linde* bez cytatu.

Liczebnik główny; *quadraginta* *Murm*, *Mymer*¹, *Mącz*, *Calep*, *Cn*; *quadrageni* *Mącz*, *Calep*, *Cn* (576) : *Quadraginta*. Czterdzieści *Murm* 200; *Mymer*¹ 42v; *Quadrageni* aliquando idem quod *Quadraginta*, *Czterdzieści*. *Mącz* 334d, 334d, 503a; *Bo Refz* dwie ście znaczy/ *Wau lżeść*. *Mem* czterdzieści. *BudNT* kk8; *Calep* [882]a [2 r.].

Wyrażenie: »czterdzieści a czterdzieści« = *czterdziestkami* (1): *Quadragena*, *Czterdzieści* á *czterdzieści*. *Mącz* 334d.

Zestawienia liczebnikowe (6):

Dziewięćorą szeftnaście/ vczyni ńto czterdzieści y cztery. *GrzepGeom* K, I; *Calep* [1136]a.

Vndequinquaginta, Krom yednego pięć dziefiąd albo dziewięć y czterdzieści. *Mqcz* 503a.
quadragena millia, Czterdzieści tyfięcy. *Mqcz* 334d.

Quaterquadragies, Czterykroć czterdzieści *Mqcz* 339c.

W połączeniu z rzeczownikiem lub zaimkiem przedmiotu liczonego (czasem z elipsą rzeczownika) (561) :

W składni rzędu z rzeczownikiem przedmiotu liczonego (402): hany go ymyeyschyl wschythczech yego waschnyosczy dztherech [!] dzezath kop grosszy wpolgroszczech *ZapWar* 1513 nr 2063; anym vczynil ssyvego marthwego any kalyethy ssecztermydziesthi groschi wziął *ZapWar* 1519 nr 2213; anym wszyala cztery dzyesczy pnyov pszczol y dwdzyeszthv cobyl *ZapWar* 1524 nr 2314, 1505 nr 2006, 1506 nr 2033, 1524 nr 2314, 1529 nr 2358, 1532 nr 2472 (13); Po czterdzieci dni Potym powftala z oney ńfopy/ panną ń fynącźkiem swoijm *OpecŻyw* 21v, 25v, 37v [2 r.], 95, 116, 172v; *PatKaz* I 14; *PatKaz* III 142v; *MetrKor* 40/821; *HistJóz* E3v; *TarDuch* C8v; nańienie tego ziela [...] przez cztherdzieci dni w winie pite/ twardość fledziony rośpądza. *FalZioł* I 87d; A tak około czterdzieci niedziel od poczęcia przychodzą ti znaki na brzemienną niewiaftę *FalZioł* V 16a, II 22v [3 r.], IV 38d, V 46v, 90v; *MiechGlab* 64; *WróbŻołt* O5, 94/10; *RejPs* 141; y temv yeft trzidziefczy abo ńterdziefczy liath abo y wieczey *LibLeg* 11/84, 94v [2 r.], 140v; *LibMal* 1543/68, 1545/99v; *HistAl* H2v, H7, [I3], M4v; *MurzNT* Mar 1/13; *KromRozm* II d4v; *LubPs* V4v, gg6v; *GroicPorz* c3v, h3, i3, k2v, k3, k4; *KrowObr* 79v; *Leop* Gen 7/12, 26/34, Ex 36/24, Num 32/13, Deut 25/3 (22); y ńprawił ci [Bóg] przechod beńpieczny przes onę wielką pułzczą w onych czterdzieci lat *BibRadz* Deut 2/7; Iuzem był we czterdzieftu lat gdy mię pońał Moizęł *BibRadz* Ios 14/7, Gen 18/29, 3.Reg 6/17, Ez 41/2, 2.Mach 5/2, Act 23/13 (31); *OrzRozm* G2v, N2; A ieńliby czterdzyeści było dobrych w Sodomie/ przepuńciłzli wńzytkim? *BielKron* 12; Ktorem prawem mię z tego kámieniá zbędzie? Odpowie Grábiá Goricki/ czterdzieciá złotyeh czerwonoyh *BielKron* 275; Tátárowie w tym czáfu wielką ńzkodę y okrucieńftwo poczynili ná wńzytki ńtrony po czterdzyeści mil *BielKron* 416; bo cáte czterdzieci dni nie przeńtawał grom wielki/ ńyńkánie/ deńfcze/ wiátry *BielKron* 444v, 4v [3 r.], 172v, 247, 398, 462 [4 r.] (73); *Mqcz* 108d, 204a, 334d, 339d [2 r.], 503a (8); á wńzákże ńye ránie/ niertzebá dáć goić do Czterdzieci dni *SienLek* 151v, 106v, 160v, 161 [2 r.]; *LeovPrzep* H2 [2 r.], H2v, Iv, I2, I4 (11); *RejAp* 89v, AA2v; *GórnDworz* T6v; *RejPos* 56, 282; *RejZwierc* 205; *BielSpr* 30v, 60; *WujJud* 1v, 194, 194v; Y było Izáhákowi czterdzieci lat gdy pońał Rebekę *BudBib* Gen 25/20; A pomni wńzytkę drogę/ ktorą cię wiodł Iehowá Bog twoy/ (przes) te czterdzieci lat *BudBib* Deut 8/2; á nogá twoiá nie vćieńciłá ńię (przes) tę czterdzieci lat. *BudBib* Deut 8/4, Gen 32/15, Ex 24/18 [2 r.], Num 14/34 [2 r.], 3.Reg 6/17, Am 5/25 (20); *Strum* D4v, P4; *BudNT* Act 7/30, 36, 13/18, 21, 23/13; *StryjWjaz* B4v; *CzechRozm* 80, 136v [2 r.], 139; *ModrzBaz* 113; *SkarJedn* 246; *KochPs* 143; y wtym cięńżkim vtrapieniu/ żył blińko czterdziefta lat/ nigdy niemáiąc odpoczńynienia. *SkarŻyw* 291, 160, 208 [4 r.], 452 [2 r.], 558, 582 (35); W kruńzkách ńie nas [diablów] teń wńdy zmieńci Ieden abo zeczterdzieci. *MWilkHist* E4v; *StryjKron* 309, 350, 662, 672, 677 (7); *NiemObr* 74; *WerGońc* 269; *ArtKanc* C16v, E9v, G16, T14v; przedal [...] pol domu: y wńzytko bydlo synowy swemu Marczynowy ńza ńzvmye sterdzyefczy grziwyen lyczby pruszky *ZapKońcier* 1588/80v, 79; *PaprUp* Cv; *Calep* 569a; Gdy ńię dni

czterdzieści ftározakonnego oczýścienia ípełniło *LatHar* 531, 16, 200; A gdy mu fię wypełnił czas czterdziecia lat/ przyżłto mu ná mył aby náwiedził brácią íwą íyny Izráelkie. *WujNT Act* 7/23, *Luc* 4/2, *Act* 4/22, 23/21, 2.*Cor* 11/24, *Hebr* 3/10 (27); *SarnStat* 29, 106, 145 [2 r.], 274, 689 (9); Powiedział y to/ że iuz do Oycá fwoiégo/ Po czterdzieści dni wftápi *SiebRozmysl* K2; *KmitaSpit* C4v; *SkarKaz* 207a, 242a; *CzahTr* B4v; Czterdzieści dni nie wynidá/ á Niniwe ábo to kroleństwo wálze vpádnie. *SkarKazSej* 706a, 704a; Przed czterdzieściá lat w Węgrzech w miáłtecżku Pezinku/ Byłem *KlonWor* 31. Cf »pościc czterdzieści dni«, »czterdzieści męczennikow«.

W składni zgody z rzeczownikiem przedmiotu liczonego (14): KromRozm II c2; Wrocili íe ízpiegierze po czterdzieści dnioch BielKron 40v, 92; RejAp 117v; WujJud 194; Bo miedzy tymi czterdzieftá/ ieden był namłódzy SkarŻyw 208, 208; rani go kto iny/ á on wnet ná íwego íásiádá [...] chocia on we czterdzieftu y dáley milách na on czas będzie/ rány opisze. GórnRozm G3. Cf »pościc czterdzieści dni«, »czterdzieści męczennikow«.

Z elipsą rzeczownika przedmiotu liczonego lub jego skrótém (21): ZapWar 1509 nr 2028; íełliby był dług dwádzycieftá grzywien/ tedy íam/ íełli czterdziefti tedy íámowtor/ [...] ma przyíadz rękoymia. UstPraw F4V; BibRadz Gen 18/29; íełth Plefżkow od Nowogrodá ná zachod fłóncá trzydziefti y ízesć mil/ od Iwánowego grodá czterdziefti BielKron 432v, 291v, 383v, 432v [2 r.], 433 [2 r.], 437v; Mqcz 334d; á w píłmie í. iedno o czterdzieftiu [lat] czytam CzechRozm 139, 136v; SkarŻyw 206; tak yako teráfz placzá po 30 y popyączy g. y sterdzełczy m. lyczby prufky ZapKóscier 1582/36v, 1580/6; bez wieści belpiecznie leżących náíáchá/ y trzyftá z Litwy/ y z Tátáry vbił/ á czterdziefti poimał StryjKron 572; Quadragenarius – Czterdziefti maiaci. Calep [882]a; GostGosp 120; CahTr C.

Zwrot: »pościc, nie jeść (ani pić), post (po, przez) czterdziefti dni (i, takież czterdziefti nocy)« [w tym: w składni rzádu (53), w składni zgody (1)] [szyk zmienny] (24 : 23 : 17): OpecŻyw 37; Iezu íenżes od ducha wiedziony czterdziefti dni y cztherdziefti noczy poftił. TarDuch B2, B2; KromRozm I F2v; MurzNT I3v; Leop Mar 1 arg; BibRadz Deut 9/9 [2 r.], 18 [2 r.], 3.Reg 19 arg; Wftápił Moízełz w obłok/ był thám s Pánem czterdziefti dni takież nocy/ nie íedząc áni pijąc. BielKron 32v, 35, 149v; RejPos 69v [2 r.], 70v [3 r.], 280; Naprzod że o czterdziefti dních poftu powiedácié/ á Ireneus o czterdziefti godzinách mowi. WujJud 194, 193 [3 r.]; WujJudConf 193v; HistHel C3v [2 r.]; SkarŻyw 29 [3 r.], 172 [2 r.], 173 [2 r.], 318, 471 [2 r.], 481; Iezu poftém czterdziefti dni y czterdziefti nocy ná pułzczy íwiátobliwie vtrudzony/ zmiłuy fię nád námi. LatHar 337, 273, 337, 350 [3 r.]; A gdy poftił czterdziefti dni y czterdziefti nocy [Et cum jejunasset quadraginta diebus et quadraginta noctibus] WujNT Matth 4/2; My (práwi) poft czterdziefti dni/ wedłóg podánia Apoftółłkiego/ raz w rok/ czáfu nam przyftoynego poftimy. WujNT 16, przedm 33, s. 15 [3 r.], 130, 208, 452 (10).

Zestawienia liczebnikowe (192):

anym mv vczynyl szkody wvasznyoszczy Cztherdzeszátł groszy y dwa [!] grosszv ZapWar 1513 nr 2125; Czterdziefti íj ífełtł lát ftawion ten koftiol OpecŻyw 73; PatKaz III 108; y ftály íye wftzytky dni íego żywotá ftó zftczydzyciefti y íiedm lat HistJóz E3v; MiechGlab 48, 58; LibMal 1545/100; athego ych okvpv zaplaczo ym. czterdzieftczy thy ízyancz y shełczłoth ápr. LibLeg 11/140v, 157; á íełth nas w licżbie dwá kroć ftó tyfiąc y czterdziefti tyfiąc HistAl H3; KrowObr 233; dano teź íey [bestyi] moc/ ábj miáłá władzá przez czterdziefti y dwa miefiącá. Leop Apoc 13/5, Lev 25/8, Num

1/33, 2.Esdr 7/29, 11/13 (10); Iuż fą czterdzieści y pięć lat od onego czasu *BibRadz Ios* 14/10; A wżytkiego zgromądzenia pośpołu było czterdzieści thyfięcy dwa tyfiącą trzy fta y fiedmđziefiąt. *BibRadz 1.Esdr* 2/64, *Gen* 5/13, 18/29, *Num* 1/33, 1.Esdr 2/66, 2.*Mach* 12/9 (9); *BielKron* 39 [3 r.], 61, 283, 322v [2 r.], 446 (28); *Mącz* 177b; *SienLek* 29, 42; á iefzcie niedoftáie czterzech fet y czterdzieścia lat. *LeovPrzep* H2; rofkázuiąc ie [miłosciwe lato] obchodźić co czterdzieści lat y dziewięć *LeovPrzep* I2, H2, H2v, I4, [K2]; Iż widzyał Báránká ftoiącego ná gorze Syon/ á z nim fto y czterdzyeści tyfiące máiąc imię Oycá iego nápiáne ná czelech ná fwoich. *RejAp* 117v, 90v, 107v, 117v; *GrzepGeom* H4 [3 r.], Kv [2 r.], M3v [2 r.], N, Nv; *BudBib Lev* 25/8, *Num* 26/18; *MycPrz* I C4; *BiałKaz* L2; *ModrzBaz* 113; *SkarJedn* 244, 246; *SkarŻyw* 349, 392, 511; *StryjKron* 220, 308; *WerKaz* 293; tzterdzieści y Śiedm bitew miał ftzełliwie wigranich *PaprUp* B2v, Cv; *Calep* 359a, 569a; *LatHar* 286; *WujNT* 103, *Ioann* 2/20, *Apoc* 11/2, s. 864, *Apoc* 13/5, 14/1; *SarnStat* 279, 349, 612; *SiebRozmyśl* K4v [ogółem 108 r.].

á pocżeth iego/ ludzi tylko ku woynie godnych ktore zlicżono/ iefť czterdzieści y fześć tyfięcy/ y pięćfeth. *Leop Num* 2/11, *Num* 1/41, 26/41, 50, *Apoc* 21/17; *BibRadz Num* 1/25, 21, 26/41, 50; *BielKron* 39 [2 r.]; *RejAp* 65, 117; A żadny nie mógl zrozumieć fpiewaniu onemu/ iedno oná fto y czterdzieści y czterzy tyfięcy/ ktorzy fą ci/ co fą wykupieni s fwiátá *RejPos* 342v, 342v; *BudBib Num* 1/21, 26/41; *WujNT Apoc* 7/4 [ogółem 18r.].

Abowiem thák fto y czterdzieści lat było zácmmienie Słoneczne w Ráku *LeovPrzep* Bv, A2v, A4v, B. A vmárł we fthu y czterdzieści á ffeści lat *Leop 1.Mach* 2/70.

A rozmierzył mur iego ná fto á czterdzieści y czterzy łokcie *RejAp* [183].

á żaden fie nie mógl oney piefni náuczyc/ opocz onych fthá á czterdzyeści á czterzech tyfięcy *RejAp* 117.

Mącz 106c; á po dwu y czterdzieści lat/ [...] iuż zwykli ludzie/ s sił przedtym zebráných/ fchodźić *LeovPrzep* Iv; *BudBib Gen* 11/16; tedy okrzcił Afteryużá y wżyciek dom iego/ ofob męfkich y niewieścich fześć y czterdzieści. *SkarŻyw* 147 [ogółem 4 r.].

BielKron 266; ktorzy [poganie] miáfto fwięte podepczą przez dwa á czterdzieści miefięcy *RejAp* 89v; *SarnStat* 63 [ogółem 3 r.].

y było dni Iáákobowych lat żywotá iego fiedm lát y czterdzieści lat y fto lat. *BudBib Gen* 47/28.

Vmárł ten okrutnik w lećiech czterdzieści ośmi *BielKron* 258v; *BudBib Ios* 21/41; *BudNT Apoc* 11/2, 13/5, 21/17; *Oczko* 29v; Miřtr Zakonu Otto ze czterdzieścią dziewięcią Brátow zábit. *StryjKron* 325, 123, 308, 325, 406, 532; Y mierzył mur iego fto czterdzieści cztery łokcie *WujNT Apoc* 21/17, 14/3 [ogółem 14 r.].

LubPs gg6v; Tharcza y Horęże nieukazály fie we czterdzieści thyfięcy ludu Iřráelřkiego. [in quadraginta milibus Israel] *Leop Iudic* 5/8; *BibRadz 1.Par* 12/36; *OrzRozm* N2; *BielKron* 47, 52v, 70v, 76v, 240v (22); *BielSpr* 30v, 60; záiechał mu drogę Ionátas/ z cztermidziefty tyfięcy mężow przebráných ku boiowi *BudBib 1.Mach* 12/41, *Iudic* 5/8, 1.*Mach* 3/39; łotrow/ rozboynikow/ mężoboycow/ lichwiarzow/ o czterdzieści tyfięcy ku vznaniu potępienia řwego y czynieniu pokuty przywoodził. *SkarŻyw* 310; *StryjKron* 350, 662, 677; Iáko Lokietek/ kiedy lud w Prusiech máięcy/ Poráził był krzyżakow czterdzieści tyfięcy. *KmitaSpit* C4v [ogółem 36 r.].

Od Żydów podiałem pięć kroć czterdzieści plag bez iedney. *BibRadz 2.Cor 11/24.*

Zestawienie: »czterdzieści męczenników (żołnierzy, mężów)« [w tym: w składni rzędu (5), w składni zgody (5)] (10): *BielKron 357; WujJud 61v; Czterdzieści męczenników Żołnierzy. SkarŻyw 46 marg; Kazanie o czterdzieściu męczennikach. SkarŻyw 207 żp, 206 [2 r.], 402; my którym nie iest tájne męstwo/ wielebnych czterdzieftu Męczenników LatHar 441, [++2], 440.*

Wyrażenie przyimkowe: »po czterdzieści« = *czterdziestkami* (2): *Quadrageni veniebant, Po czterdzieści przichodzili. Mącz 334d; Calep [882]a.*

W przeni (1) :

Zwrot: »mieć czterdzieści języków« = *być bardzo wymownym, mieć dar krasomówstwa* (1): *Ná cnot ludzi tych w sławienie/ nie dofyć by mieć czterdzieści języków SkarŻyw 206.*

a. *W funkcji liczebnika porządkowego* (3) :

Zestawienia liczebnikowe (3): *yako napyfal Ezechias uczterdzyefczy y trzy Zyemya to yest marya ofzwyeczyla fyą od mayeftatu bołkyego PatKaz III 97; y posłalyłmi then nas lyfth [...] Pyśfan wKyrkyeliv. od mahmetha proroka naschego Rokv Dzyewyeczletnego cztedziefczy y fyodmego Myefyacza Aprilla LibLeg 10/98v; vmárł ten okrutnik/ Látá wieku íwego czterdzieści y sześć. BielKron 259.*

Cf **CZTERDZIESTDNIOWY, CZTERDZIESTNOWY, CZTERDZIEŚCIKROĆ, CZTERDZIEŚCILETNY**